

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН АРХЕОЛОГИЧЕСКИ
ИНСТИТУТ С МУЗЕЙ

НУМИЗМАТИКА, СФРАГИСТИКА И ЕПИГРАФИКА

21

1892 - 1921 - 1948

СОФИЯ
2025

1892 - 1921 - 1948

БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
НАЦИОНАЛЕН АРХЕОЛОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТ С МУЗЕЙ

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
NATIONAL ARCHAEOLOGICAL INSTITUTE WITH MUSEUM

НУМИЗМАТИКА, СФРАГИСТИКА И ЕПИГРАФИКА

Главен редактор: Сергей Торбатов (България)

Секретар: Калина Йорданова (България)

Редакционна колегия: проф. д-р Дилиана Ботева-Боянова (България),
доц. д-р Юлия Цветкова (България), проф. д-р Жения Жекова (България),
доц. д-р Методи Манов – НАИМ– БАН (България), доц. д-р Красимир Кръстев
(България), гл. ас. д-р Игор Лазаренко (България), гл. ас. д-р Светослав Йорданов
(България), гл. ас. д-р Стоян Михайлов (България), д-р Пантелис Харалампакис
(България), гл. ас. д-р Георги Сенгалевиц (България)

Редакционен съвет: Вернер Зайбт (Австрия), Жан-Клод Шейне (Франция), Мирена
Славова (България), Димитър Драганов (България), Елена Столярик (САЩ),
Христос Ставракос (Гърция), Владимир Пенчев (България), Емануел Петак
(Румъния), Елена Степанова (Русия), Катерина Венедикова (България)

Представените за публикуване ръкописи се оценяват от рецензенти (peer review).

Авторите носят пълна отговорност за съдържанието на статиите, както и за
неточностите и грешките в тях

Коректура на български език: Лилия Божилова

Езикова редакция на английски език: Методи Манов

Предпечат: Росица Кънева

NUMISMATICS, SIGILLOGRAPHY AND EPIGRAPHY

Editor-in-Chief: Sergey Torbatov (Bulgaria)

Secretary: Kalina Yordanova (Bulgaria)

Editorial Board: Dilyana Boteva-Boyanova (Bulgaria), Julia Tzvetkova (Bulgaria), Zhenya
Zheкова (Bulgaria), Igor Lazarenko (Bulgaria), Krasimir Krastev (Bulgaria), Metodi
Manov (Bulgaria), Svetoslav Yordanov (Bulgaria), Stoyan Mihaylov (Bulgaria), Pantelis
Charalampakis (Bulgaria), Georgi Sengalevich (Bulgaria)

Editorial Advisory Board: Werner Seibt (Austria); Jean-Claude Cheynet (France), Mirena
Slavova (Bulgaria), Dimitar Draganov (Bulgaria), Elena Stolyarik (USA), Christos
Stavrakos (Greece), Vladimir Penchev (Bulgaria), Emanuel Petac (Romania), Elena
Stepanova (Russia), Katerina Venedikova (Bulgaria)

The manuscripts presented for publication are evaluated by peer review.

The content of each article is the sole responsibility of the authors involved, as well as any
inaccuracies and mistakes

Bulgarian language proofreader: Lilia Bozhilova

English language proofreader: Metodi Manov

Layout: Rositsa Kaneva

© НАИМ – БАН, издател

Адрес на редакцията: Национален археологически институт с музей
ул. „Съборна“ № 2, София 1000; главен редактор: numsf_r_epig@abv.bg

Contact/Address: National Archaeological Institute with Museum

2 Saborna Str., BG – 1000 Sofia; Editor-in-Chief: numsf_r_epig@abv.bg

Печатница: BULGED

ISSN 1312-5532 (print)

ISSN 2603-3275 (online)

BULGARIAN ACADEMY OF SCIENCES
NATIONAL INSTITUTE
OF ARCHAEOLOGY WITH MUSEUM

NUMISMATICS,
SIGILLOGRAPHY
and
EPIGRAPHY

21

1892 - 1921 - 1948

SOFIA
2025

НУМИЗМАТИКА, СФРАГИСТИКА И ЕПИГРАФИКА е онлайн и печатно ежегодно издание от Националния археологически институт с музей – Българска академия на науките (НАИМ) със свободен онлайн достъп. **Всяка статия бива прегледана през двама анонимни рецензенти.** Всеки от томовете е посветен на научни статии и приноси за монети, монетни съкровища, печати, монетовидни и епиграфски артефакти от различни музейни фондове, от обществени и частни колекции в България и чужбина, както и от археологически разкопки. На страниците на списанието могат да се намерят и тематични, аналитични и дискусийни трудове в областта на нумизматиката, сфрагистиката и епиграфиката от различни исторически периоди, както и мястото им в областта на археологията и писмените извори. Високият редакционен контрол при подбора и подготовката на публикациите е гарантиран от нашата редакционна процедура – статиите се рецензират от специалисти, добре запознати с обсъжданите теми.

УКАЗАНИЯ КЪМ АВТОРИТЕ

Ръкописи:

Приемат се материали, които не са публикувани (или дадени за печат) в друго издание. Като ежегодно списание срокът за премане на статии за предстоящ брой е до 31 май. Публикациите трябва да съдържат: **заглавие, автор/и, афилиация (на български и на английски), ключови думи (на английски), текст, списък с цитираната литература, илюстрации, опис на илюстрациите (на български или на английски), резюме (на български или на английски).** Стремехът ни е да поддържахме двуезичен стандарт – приемат се статии на български и на английски език, като всеки от публикуваните материали трябва да бъде придружен от резюме на езика алтернативен на основния език на статията. Например, ако основният текст е на български език – абстрактът, резюмето и ключовите думи и трябвало да са на английски език.

Илюстрации:

1. Чертежите и рисунките ще са в текстово тяло и трябва да бъдат съобразени с наборно поле (120×200 мм).

2. Снимки: Изискват се високо качествени цветни изображения. Посочват се номера на образа и ориентацията му, ако има нужда. Образите трябва да бъдат с реална (оптическа) резолюция не по-малка от 300 точки на инч (300 dpi). Приемат се само следните файлови формати за образите: .jpg, .tif, .eps, .psd.

NUMISMATICS, SIGILLIOGRAPHY AND EPIGRAPHY is open - access online and print journal rigorously published by NAIM – BAS annually. Each article is double blind peer-reviewed. Each of the volumes is dedicated to scientific articles and contributions about coins, coin hoards, seals, coin-like and epigraphic artifacts from the depots of public and private collections in Bulgaria and abroad, as well as from archaeological excavations. The journal pages are available also for thematic, debatable and discussion works in the field of Numismatics, Sphragistics and Epigraphy from different historic periods, and their place in the field of archaeology and written sources. High-standard editorial control in the selection and preparation of publications is guaranteed by our editorial procedure – papers are peer-reviewed by specialists, well-acquainted with the discussed topics. Our goal is to maintain a bilingual standard – papers in Bulgarian and in English are accepted and each of the published materials should be accompanied by a summary in the language alternative to the main language of the article.

NOTES FOR CONTRIBUTORS

Manuscripts:

We accept works that have not been published or given to print to another edition.

As an annual journal our submission schedule is 31st May.

Each of the published articles should be including: **an title, author(s), affiliation (in Bulgarian and English), keywords (in English), text, list of cited literature, illustrations, list of illustrations (in Bulgarian or English), abstract (in Bulgarian or English).** All papers go through a blind peer-review process.

Style:

Please, follow these notes: (i) Use British-English spelling. For the spelling of ancient places, ancient authors, gods, heroes, etc., follow The Oxford Classical Dictionary (2nd or 3rd edition).

Illustrations:

1. All the plans and drawings are inserted into the text and should fit the margins of 120×200 mm.

2. Photographs: High-quality color images are required. Indicate the image number and orientation, if necessary. Images must have a real (optical) resolution of at least 300 dots per inch (300 dpi). Only the following file formats are accepted for images: .jpg, .tif, .eps, .psd

СЪДЪРЖАНИЕ

CONTENTS

НУМИЗМАТИКА

NUMISMATICS

<i>Методи МАНОВ</i>	1
Нови тетрадрахми на Аполония Понтика с имена на непознати магистрати	
<i>Metodi MANOV</i>	
New Tetradrachms of Apollonia Pontica with Names of Unknown Magistrates	
<i>Върбин ВЪРБАНОВ</i>	15
Имитации на сребърни монети на Филип III Аридей от фонда на	
НАИМ – БАН	
<i>Varbin VARBANOV</i>	
Imitations of Silver Coins of Philip III Arrhidaeus from the NAIM – BAS Fund	
<i>Gabriel Mircea TALMAȚCHI</i>	31
The Fate of the Archaeological Artifacts from Underwater Research in Romania in	
the Third Quarter of the 20 th Century: A Possible Coin Hoard from Callatis and	
its Historical Significance	
<i>Габриел Мирча ТАЛМАЦКИ</i>	
Съдбата на археологическите артефакти от подводни археологически	
проучвания в Румъния през третата четвърт на XX век: едно възможно	
монетно съкровище от Калатис и неговото историческо значение	
<i>Kalin CHAKAROV</i>	49
A Recently Archaeologically Excavated 3 rd Century <i>Denarii</i> Coin Hoard from	
Pavlikeni, North Bulgaria (Ancient Lower Moesia)	
<i>Калин ЧАКЪРОВ</i>	
Новооткрита находка от денарии от III век от археологически разкопки в гр.	
Павликени, Северна България (Антична Долна Мизия)	
<i>Светлана ГАНЧЕВА</i>	73
Липсващата част от една монетна находка, открита в Силистра	
<i>Svetlana GANCHEVA</i>	
The Missing Part of A Coin Hoard Discovered in Silistra	
<i>Николай ДИМИТРОВ</i>	87
Римски и късноантични монети от крепост Боженишки Урвич	
<i>Nikolay DIMITROV</i>	
Roman and Late Antique Coins from the Bozhenishki Urvich Fortress	

<i>Владимир ОБЧАРОВ</i>	123
Неописан монограм, гравирен върху медни монети на Цар Йоан Срацимир (1352/55–1396) от вариант на тип VII По К. Дочев, 2009	
<i>Vladimir OVCHAROV</i>	
An Undescribed Monogram Engraved on Copper Coins of Tsar John Sratsimir (1352/55 – 1396) of a Variant of Type VII after K. Dochev, 2009	
<i>Тенчо ПОПОВ</i>	129
Византийски нискотегловни сребърни монети от 70-те и 80-те години на XIV в. във Византия	
<i>Tencho POPOV</i>	
Byzantine Low-Weight Silver Coins from the 70s and 80s of the 14 th Century	
<i>Владимир ПЕНЧЕВ</i>	143
Средновековни монети на унгарски крале от фонда на Националния исторически музей – София	
<i>Vladimir PENCHEV</i>	
Medieval Coins of Hungarian Kings from the Fund of the National History Museum – Sofia	
<i>Владимир ПЕНЧЕВ</i>	155
Колективна находка с билонови полски и пруски монети с номинална стойност от 18 гроша от петдесетте години на XVIII век, намерена в Хасково	
<i>Vladimir PENCHEV</i>	
Coin Hoard of Billon Polish and Prussian Coins with a Nominal Value of 18 Groschen, from The Fifties of the 18 th Century, Found in Haskovo	
<i>Христо КУЗОВ, Невян МИТЕВ</i>	163
Османски монети, открити при археологически теренни проучвания в тр. Девня	
<i>Christo KOUZOV, Nevyan MITEV</i>	
Ottoman Coins Discovered During Archaeological Field Research in the Town of Devnya	
<i>Николай МАРКОВ</i>	173
За монетното название „бодка“	
<i>Nikolay MARKOV</i>	
About the Coin Name “Bodka”	

СФРАГИСТИКА SIGILLIOGRAPHY

Sergey TORBATOV 187

Lead Trade Sealings from *Anchialus*

Сергей ТОРБАТОВ

Оловни търговски пломби от Анхиало

Kalin CHAKAROV 213

Roman and Late Roman Lead Tesseræ from *Nicopolis ad Istrum*

Калин ЧАКЪРОВ

Римски и късноримски оловни тесери от Никополис Ад Иструм

Oleg ALEXANDROV, Simeon STANCHEV 243

Lead Commercial Sealing from *Kovachevsko Kale*

Олег АЛЕКСАНДРОВ, Симеон СТАНЧЕВ

Оловна търговска пломба от „Ковачевско Кале“

Vladimir PENCHEV 251

Два византийски моливдовула и една номизма хистаменон,
произхождащи от околностите на Велики Преслав

Vladimir PENCHEV

Two Byzantine *Molybdobullae* and One *Nomisma Histamenon*, Originating from
the Vicinity of Veliki Preslav

Zhenya ZHEKOVA, Andrey ALADZHOV, Stanimir STOICHEV 261

Печат на Петър, велик куратор на архонта на България от околностите на
Плиска

Zhenya ZHEKOVA, Andrey ALADZHOV, Stanimir STOICHEV

Lead Seal of Peter, Megas Kourator of the Archon of Bulgaria from the Vicinities
of Pliska

ЕПИГРАФИКА EPIGRAPHY

Asya ENGOVATOVA, Alexander AVDEEV 283

Гробът на Иван Андреевич Бутурлин в Троице-Сергиевата лавра: към въпроса
за датата на екзекуцията и посмъртната съдба на изпадналия в немилост

Asya ENGOVATOVA, Alexander AVDEEV

Burial of Ivan Andreevich Buturlin in the Trinity-Sergius Lavra: Towards the
Question of the Date of Execution and the Posthumous Fate of the Disgraced Man

РАЗНИ

VARIA

Милияна КАЙМАКАМОВА 297

Нов приносен труд за историята на средновековна София (IV – XIV век):

Дочка Владимирова- Аладжова. Сердика през VI – VII век. Парично
обращение, тежести, печати. – разкопки и проучвания, 47. София, 2022 г.
ISSN 2683-0833 (online); ISSN 0205-0722 (print); ISBN 978-619-254-011-1
(print); ISBN 978-619-254-012-8 (online), София 2022

НОВИ ТЕТРАДРАХМИ НА АПОЛОНИЯ ПОНТИКА С ИМЕНА НА НЕПОЗНАТИ МАГИСТРАТИ

Методи МАНОВ

*Национален археологически институт с музей, Българска академия на науките,
ул. „Съборна“ № 2, София 1000, България, hemushegreat@abv.bg*

ABSTRACT:

The silver coins of the largest denomination – the tetradrachms of the Hellenic *apoikia* on the western coast of the Black Sea – Apollonia Pontica, have been a constant challenge for scholars for many years. These coins have provided more questions than answers, especially in terms of chronology. In recent years, a large number of tetradrachms with different names of coinage magistrates have been published, some of which have become known to science for the first time. The subject of this article are two new and unknown tetradrachms that recently appeared at auctions, but have gone unnoticed in the most recent publications on this topic. One tetradrachm bears the hitherto completely unknown name of a coinage magistrate and as a name in general in the Hellenic world – ΜΑΡΙΝΩΣ. The other tetradrachm bears the name ΗΓΗΣΙΔΗΜΟΣ, known so far, but in fact, this tetradrachm bears the name of another and different coinage magistrate with such a name, identified here as Hegesidemus I.

Keywords: tetradrachms, Apollonia Pontica, names of coinage magistrates

Древният град Аполония е бил разположен на един полуостров на мястото на днешния град Созопол в България, на западния бряг на Черно море, на юг от древната планина Хемус и на юг от днешния Бургаски залив. Поради факта, че има и други древни градове с това име в различни региони на познатия древен свят, както и поради това, че този древен град е разположен на брега на Черно море – древния Евксински Понт, за него е възприето да бъде означаван като Аполония Понтика. В някои от запазените различни сведения на древните писатели има различия по отношение на началната година на неговото основаване от различни елински колонисти от Мала Азия – основно от Милет, но и от о-в Родос, и

Фокея. Основаването на Аполония като колония най-вече на колонисти от малоазийския град Милет се поставя в различните сведения на древните автори между 690 и 610 г. пр. Хр. (Mihailov 1970, 343; Топалов 2007, 17 – 37 с реф.; Гюзелев 2009, 120 с реф.). Важно е да се отбележи, че Аполония е спомената още от Херодот (Hdt. 4.90; 93; вж.: Mihailov 1970, 344) във връзка с похода на персийския цар Дарий I срещу скитите, който е датиран ок. 513 – 512 г. пр. Хр.

Повечето съвременни автори са склонни да възприемат за вероятно, че основаването на Аполония като апойкия на Милет е станало ок. 610 г. пр. Хр. (Топалов 2007, 33 с реф.; Гюзелев 2009, 120 с реф.; Draganov 2017, 7 с лит.).

Благодарение на своето ранно основаване и на своето благоприятно разположение на едно доста стратегическо място на западния бряг на Черно море, Аполония се е развила бързо в икономическо отношение. Нейното местоположение и лесен достъп до различни природни ресурси от земите на Тракия са благоприятствали развитието на морската търговия с другите древни градове по всички брегове на Черно море, както и с по-далечни градове в Егейско и в Средиземно море – главно с градовете от Йонийското крайбрежие на Мала Азия, както и с най-големия гръцки център – Атина. Вероятно поради своята роля в търговията най-вече със зърнени храни от Северното и Северозападното Черноморие, в това число и от Добруджа, бидейки важно междинно пристанище за корабите със зърно, снабдяващи главно Атина, Аполония рано се е наложила и като град-хегемон в морската търговия в Понтийския регион и е заела почти монополно положение по отношение на монетосеченето (вж.: Топалов 2007, 37 – 38; Draganov 2017, 7 – 19). За ранното въвеждане на монетосечение в този древен град най-важно значение са имали съвсем наблизко разположените полиметални рудници, където се е добивало основно мед, а вероятно и сребро – в малката планина, разположена точно от западната страна на Аполония, носеща съвременното име Меден рид (вж.: Гюзелев 2009, 106 – 117 с лит.). Сребро вероятно се е добивало и в полиметалните рудници в недалеч разположената Странджа планина. Наличието на древни рудници в Меден рид е доказано отдавна по археологически път, а в последните години са правени и нови археологически проучвания на тези основно медни рудници, като се смята, че вероятно там е добивано и малко количество сребро (вж.: Гюзелев 2009, 106 – 117 с лит.; вж.: Черных 1978, 20 – 24). Неотдавна бе публикуван отделен том с проучвания на различни учени на древната металургия в Югоизточна България в периодите на праисторията, като в него е засегнат основно добивът на мед в Меден рид (Krauss, Pernicka et alii 2020). Съвсем наскоро на някои от върховете на Меден рид бяха локализиран и идентифицирани даже златни рудници (Христов, Велев 2023). Вероятно Аполония Понтика си е на-

бавяла сребро и чрез обмен на медни слитъци на различните международни пазари в древния свят. За произхода на среброто за сребърните монети на Аполония Понтика досега не е правено никакво специално проучване.

Всъщност монетосеченето на Аполония Понтика е най-трудното за проучване поради липсата на сигурни хронологически репери. То е едно голямо предизвикателство за всеки учен. В това отношение досега от различни автори са правени опити за различна типологизация и хронология (вж.: Герасимов 1975, 44 – 50; Draganov 2017 с лит.; Раупов 2017 с лит.; Йорданова 2020 с лит.). Един подробен преглед на по-ранните проучвания на монетосеченето на Аполония Понтика за предримската епоха вече е направен в най-обемния и монографичен труд за монетосеченето на Аполония на Черно море – в два тома (Топалов 2007, 47 – 50), а подробен преглед на проучванията бе направен неотдавна и в статии на различни автори (Раупов 2017, 59 – 60 с лит.; Йорданова 2020, 196 – 200 с лит.), както и в една книга, състояща се и от доста прегледен каталог с монети (Draganov 2017, 7 – 26), поради което не е необходимо цялата литература по темата да бъде представяна отново.

Монетосеченето на Аполония – основно сребърно и бронзово, макар и с някои прекъсвания, е било осъществявано в продължение на повече от пет века в предримския период – между средата или края на VI / началото на V век пр. Хр. и I век пр. Хр. (вж. Топалов 2007, 217 – 556; Draganov 2017, 18 – 19), а в римския период – между първата половина и края на II век сл. Хр., са били отсичани и провинциални бронзови монети (вж.: Топалов 2007, 637 – 665; Draganov 2017, 19 – 20; 110 – 120 с табла 42 – 47). Всички учени, които досега са проучвали различните монетосечения на този древен град главно в предримския период, който е и най-дълъг, са се стремяли да достигнат до възможно най-точните датирания на различните серии сребърни и бронзови монети. Но поради обективни причини досега няма единна и утвърдена хронология на всички монетосечения на Аполония Понтика от различните метали, а предложените датирания по различни периоди са само хипотетични. Обективните причини за това са, че началото на монетосеченето и повечето от отделните серии отсичани монети, основно от сребро, в Аполония Понтика, не могат да бъдат свързани с конкретни исторически събития, споменати от древните писатели или пък със сведенията от някакъв епиграфски паметник, поради което опитите за установяване на по-точна хронология досега са многобройни. Всички те се различават значително както за началото на монетосеченето на този древен град, така и в поставянето на определени хронологични рамки на някои от сребърните емисии монети. Освен колебания по отношение на точната начална година на сребърното монето-

сечене на Аполония Понтика, съществуват колебания кой точно тип сребърни монети да бъде определен като първи и най-ранен. Така, например, в най-обемното двутомно проучване на монетосеченето на Аполония Ставри Топалов е предложил за начална година на отсичаните най-ранни сребърни монети от типовете „Котва на аверса/свастика на реверса“ от номинал драхми или тетроболи по Егинската система и хемидрахми или тетроболи по Егинската система – 550 г. пр. Хр. (Топалов 2007, 221 – 245). След това същият автор въвежда монета от един непознат до скоро тип от дребен номинал: „Котва/осемлъчна розета“, за която е изказано предположението, че вероятно може да се смята за най-ранен тип сребърни монети на Аполония Понтика, отсичани около средата на VI век пр. Хр. (Топалов 2007, 270 – 273; Топалов 2017, 35 – 36). Основанието е наличието на ясна връзка чрез символа осемлъчна звезда или розета с метрополията Милет в Мала Азия, защото върху различни емисии от ранните монети на този град наистина този символ е изобразен по същия начин (Топалов 2007, 270 – 273 с реф.). Тази идея за най-ранен тип сребърни монети, базирана основателно на пълното сходство на иконографията на символа розета между монети на апойкията Аполония и на нейната метрополия Милет, бе възприета от Димитър Драганов, който постави монетите от два дребни номинала с този символ – съответно с осемлъчна и четирилъчна розета, публикувани за първи път от Ставри Топалов (Топалов 2007, 270 – 271 с фиг. 1; Топалов 2017, 33, обр. 1 и обр. 2), като начало на сребърното монетосечене на Аполония Понтика, представяйки и най-подходящ иконографски паралел от монетосеченето на Милет, но ги датира като отсичани в годините между 500 и 494 г. пр. Хр. (Draganov 2017, 9 с обр. 5 – 7). Всъщност в най-новото обобщаващо проучване на всички периоди от монетосеченето на Аполония Понтика съвсем накратко Д. Драганов е направил опит за по-ясно систематизиране на всички познати за него монети. Там е представено крайното му решение за дългогодишните спорове в различните научни изследвания по отношение на различните тегловни стандарти, ползвани от този древен град на западния бряг на Черно море в различни периоди от неговото монетосечене, като са представени последователно в различните периоди – Милетският, Тасоският и Атическият стандарт (Draganov 2017, 8 – 19). От същия автор е представена и една изглеждаща доста стройна и обоснована периодизация на различните серии монети, отсичани в Аполония Понтика, през всичките периоди на активност на нейната монетарница (Draganov 2017, 18 – 19).

Както може да се види от изложеното дотук, за монетите на Аполония Понтика от предримския период винаги може да се появят дискусии и има какво ново да бъде казано.

Аполония Понтика е била прочута още в древността със своя бронзов колос на бог Аполон, висок ок. 13 метра, който бил направен от атинския скулптор Каламис и поставен пред храма на Аполон в Аполония или още в началото на ранния V век пр. Хр. – вероятно между 490 и 475 г. пр. Хр. (вж.: Гълъбов 1965, 6; Dragănov 2017, 7 с реф.), или в средата на V век пр. Хр. (Paunov 2017, 61). За тази бронзова колосална статуя на Аполон споменава Страбон (Str. 7.6.1), а също и Плиний Стари (Plin. H.N., 34.39) – нейната височина била ок. 13 метра, теглото 13 тона и в по-късни времена била поставена на Капитолия в Рим (вж.: Гълъбов 1965, 5; Paunov 2017, 61 с бел. 44). Някои учени не са разбирали добре сведението, споменато от Плиний, като са смятали, че вероятно се отнася за цената (Герасимов 1965, 1; 7), но всъщност е отразено теглото на тази колосална статуя (Гълъбов 1965, 5). Този бронзов колос е бил взет от римските войски по заповед на Марк Лукул в 72 г. пр. Хр. и транспортиран по море в Рим, като по-късно вероятно е бил претопен (вж. Paunov 2017, 61; Dragănov 2017, 7). За радост този бронзов колос на Каламис е изобразен върху реверса на тетрадрахма на Аполония от периода на елинизма, която е публикувана от различни автори и датирана обикновено в началото на II век пр. Хр. (Karayotov 1995, 403, обр. 24; 404; Топалов 2007, 514, обр. 1; 514 – 516). Неотдавна се появи още една подобна тетрадрахма от периода на елинизма със същото изображение на статуята на Аполон на реверса, но с друго име на магистрат (Паунов 2019). Същото изображение е познато и от бронзови монети на Аполония Понтика, датирани най-общо в III – II век пр. Хр., като благодарение на изображенията на Аполон и на аверса, и на реверса на бронзовите монети са правени опити да се установи как точно е изглеждала статуята на Аполон от Каламис (Герасимов 1965 с реф.; Карайотов 1976 с реф.).

Ето защо – поради специалния култ към Аполон, чието име носел и древният град, на аверса на своите най-представителни сребърни монети от най-голям номинал – тетрадрахмите, както и на аверса на други свои сребърни и бронзови монети, жителите на Аполония Понтика започнали да изобразяват глава на Аполон с лавров венец.

Всъщност трябва да се отбележи специално, че за проучването на тетрадрахмите на Аполония Понтика в последните години най-важни и с най-голям приносен характер са публикациите на двама автори – Димитър Драганов и Евгени Паунов, които публикуваха съвместно статия за една колективна находка с тетрадрахми на Аполония, намерена в района на днешното село Глумче, Бургаска област (Dragănov, Paunov 2017). Публикуването на тази монетна находка предостави за научно ползване няколко непознати досега екземпляра тетрадрахми с непознати до скоро имена на монетни магистрати на този най-важен икономически и културен център на западния бряг на Черно море. Освен това единият от тези автори събра на едно мяс-

то почти всички познати екземпляри с имена на различни магистрати на Аполония, като се опита да направи и печатово определяне на различните тетрадрахми с представяне на относителна хронология (Paunov 2017). А другият автор публикува самостоятелно една книга, в която добави още едно непознато до неотдавна име на монетен магистрат на Аполония (Draganov 2017). Съвсем наскоро като едно ново име на монетен магистрат бе представено име (Паунов 2024), което вече бе познато и публикувано от три различни екземпляра тетрадрахми на Аполония Понтика (Draganov 2017, 72; Pl. 23, Nos. 278 – 280). Неотдавна се появи и полезна статия за имената на монетните магистрати на Аполония Понтика, в която бяха представени както познатите дотогава имена на магистрати от тетрадрахмите, така и някои съкратено написани имена от различни други номинали сребърни и бронзови монети на Аполония, като бяха отбелязани съществуващи еднакви имена в метрополията Милет в Мала Азия, както и от други места в елинския свят (Dana, Dana 2021).

Тук ще бъдат представени две нови тетрадрахми с две различни имена на непознати досега монетни магистрати, които не са включени в публикацията за тетрадрахмите на Аполония Понтика от 2017 г. (вж.: Paunov 2017). Всъщност една от тетрадрахмите се е появила в един аукцион още през 2014 г.¹, а по-късно същата тетрадрахма се е появила в друг аукцион от 2016 г.² И двете появявания на тази тетрадрахма в различни аукциони са станали преди споменатата публикация от 2017 г., но въпреки това тя не е била забелязана. Поради това и не е включена в споменатата работа, в която иначе са събрани тетрадрахми с имена на 38 различни монетни магистрати на Аполония Понтика (вж.: Paunov 2017). Същата тетрадрахма всъщност е с добре познато име на монетен магистрат от Аполония Понтика, но дали е същият магистрат – това ще бъде коментирано по-долу при представянето на съответната нова тетрадрахма.

Най-напред обаче ще бъде представена една тетрадрахма, която се появи на аукцион през 2020 г.³, защото е със съвсем непознато име на монетен магистрат. Тетрадрахмите на Аполония Понтика са с добре позната иконография, но ето описание на новата монета:

Аверс: Глава на Аполон с лавров венец, надясно.

Реверс: Изправена котва с голям щок. Вляво от котвата – буквата А, а вдясно – речен рак. В лявото поле вертикално е изписано името на монетен магистрат – [M]APINΩΣ. Изображението на Аполон на аверса има по-младежки вид (**обр. 1**).

¹ Solidus Numismatik, Online Auction 8, 23 April 2016, lot 32.

² Harlan J. Berk, Ltd., Buy or Bid Sale 212, 9 September 2020, lot 41.

³ Solidus Numismatik, Online Auction 8, 23 April 2016, lot 32.

Обр. 1. Нова тетрадрахма на Аполония Понтика с името ΜΑΡΙΝΩΣ.

(Harlan J. Berk, Ltd., Buy or Bid Sale 212, 9 September 2020, lot 41).

Fig. 1. New tetradrachm of Apollonia Pontica with the name ΜΑΡΙΝΩΣ.

(Photography: Harlan J. Berk, Ltd., Buy or Bid Sale 212, 9 September 2020, lot 41).

За тази монета не е посочен диаметър, а само тегло – 16,63 г. Въпреки че началната буква на име на монетен магистрат на реверса на тази тетрадрахма не може да се види добре, най-вероятно е написано името Маринос – ΜΑΡΙΝΩΣ, с омега в окончанието, което повече напомня за ономастиката в древния Рим, отколкото за ономастиката в древна Гърция. По мое мнение изображенията на тази тетрадрахма – както изображението на Аполон на аверса, така и изображенията на котва и рак на реверса, са от по-ранен стил. В подкрепа на едно по-ранно датирание би могла да служи и формата на монетното ядро. Името Маринос, написано с омега в окончанието, досега не е засвидетелствано в древна Гърция в предримския период и е хапакс – т.е. появява се за първи път като елинско име и то на монетен магистрат в Аполония Понтика. Такова име липсва в най-меродавния лексикон на гръцките лични имена (LGPN).

Другата тетрадрахма, която ще бъде представена тук, е с име на монетен магистрат Хегесидемос, като ще бъдат ползвани изображенията от аукцион от 2016 г.⁴. Ето нейното описание:

Аверс: Глава на Аполон с лавров венец, надясно.

Реверс: Изправена котва с голям щок. Вляво от котвата – буквата Α, а вдясно – речен рак. В лявото поле вертикално е изписано името на монетен магистрат – ΗΓΗΣΙΔΗΜΟΣ (**обр. 2**). Тази монета е с диаметър 25 мм и тегло 16,35 г.

Досега бяха познати две тетрадрахми с такова име на монетен магистрат. Едната монета се съхранява в Монетния кабинет на Германските държавни музеи в Берлин и бе включена в публикацията на Е. Паунов от 2017 г. (вж. Паунов 2017, 74, cat. No. 65; 86, Pl. 3, No. 34). Друга монета с име на същия монетен магистрат и от

⁴ Solidus Numismatik, Online Auction 8, 23 April 2016, lot 32.

Обр. 2. Нова тетрадрахма на Аполония Понтика с името ΗΓΗΣΙΔΗΜΟΣ.
(Solidus Numismatik, Online Auction 8, 23 April 2016, lot 32).

Fig. 2. New tetradrachm of Apollonia Pontica with the name ΗΓΗΣΙΔΗΜΟΣ.
(Photography: Solidus Numismatik, Online Auction 8, 23 April 2016, lot 32).

същите монетни печати като монетата от Берлин се съхранява в Регионален исторически музей – Шумен, като е придобита там от колекцията на д-р В. Хараланов (Жекова 2003, 15, № 8; вж.: Раупов 2017, 74, cat. No. 66 с лит.). Вече е отбелязано, че името Хегесидемос е засвидетелствано само в един надпис от Аполония Понтика (Mihailov 1970, No. 410bis; вж. Раупов 2017, 67, No. 13; Dana, Dana 2021, 51 с бел. 54). Тетрадрахмата от музея в Берлин ще бъде представена за сравнение тук, която е с диаметър 22 мм и тегло 16,26 г (обр. 3). Както може да се види при сравнение на двете тетрадрахми с името Хегесидемос, макар и почти с еднаква ортография и големина на буквите на реверсите, все пак смятам, че има някои различия. На аверса на новата, представена тук тетрадрахма, появила се на аукцион през 2014 и 2016 г., образът на Аполон, гледащ надясно, е от по-ранен стил, като е представен с по-къси коси (вж. обр. 2). Ако се сравни с изображението на Аполон от отдавна познатата тетрадрахма от Берлин, се вижда, че там главата на Аполон гледа наляво и е изпълнена в друг стил, като косата на Аполон е по-дълга и е предадена с друг вид кичури (вж. обр. 3). Ето защо смятам, че в случая с новата представена тетрадрахма ние имаме нов и непознат досега монетен магистрат на Аполония Понтика – с име Хегесидемос. Той би трябвало да бъде обозначен като Хегесидемос I, в различие от досега познатия друг магистрат със същото име от тетрадрахмата, съхранявана в Нумизматичен кабинет в Държавните музеи в Берлин (вж. обр. 3), и от тази в музея в Шумен, който би трябвало да бъде обозначен като Хегесидемос II.

С представените две различни тетрадрахми на Аполония Понтика, които са с две различни имена – Маринос и Хегесидемос I, списъкът с имена на монетни магистрати на този голям елински търговски и културен център на западния бряг на Черно море се обогатява с още две нови и непознати имена на магистрати, отговорни за отсичането на тетрадрахми в тази елинска колония. Тези две имена досега не са били отбелязани и не са включени в проучванията на

Обр. 3. Добре позната тетрадрахма на Аполония Понтика с името
ΗΓΗΣΙΔΗΜΟΣ. (Münzkabinett der Staatlichen Museen zu Berlin, No. 18242859;
photos: Lutz-Jürgen Lübke).

Fig. 3. A well-known tetradrachm of Apollonia Pontica with the name
ΗΓΗΣΙΔΗΜΟΣ.

(image: Münzkabinett der Staatlichen Museen zu Berlin, No. 18242859; photos:
Lutz-Jürgen Lübke).

аполонийските монети в последните години. В една от публикациите са представени имена на 37 сигурни монетни магистрати от тетрадрахмите на Аполония Понтика и едно несигурно име – Филотас (вж.: Раунов 2017, 69 – 79), а в друга публикация са представени 38 имена на магистрати от същите тетрадрахми, като Филотас е изключен, но е добавено едно ново име (Draganov 2017, 14).

Други автори смятат, че имената, предоставени от монетите на Аполония на Черно море, биха могли да се разглеждат и като източници за социалната история на този полис, ако ние предположим, че така наречените „монетни магистрати“ са най-вероятно епонимите – висши градски магистрати или жреци на Аполон, вероятно произхождащи от по-висшите социални класи, но по тази тема дискусията ще остане отворена (Dana, Dana 2021, 53).

За хронологията на отсичане на тетрадрахмите на Аполония Понтика досега в специализираната литература е имало различни предположения, но тук ще бъдат отбелязани само предположенията в най-новите проучвания в последните години. В една своя съвместна статия за находката с тетрадрахми от с. Глумче, Бургаска област, двама автори доста категорично са заявили, че отсичането на тези най-големи сребърни монети на Аполония Понтика би трябвало да се разположи в годините между 442/441 и 405/404 г. пр. Хр. (Draganov, Раунов 2017, 419 – 420). Неотдавна същото датирание бе предложено отново (Паунов 2024, 25). Но в специално издадената книга за монетите на Аполония Понтика от колекцията на Нумизматичен музей – Русе, е предложена предпазливо по-различна хронологична рамка на това същото монетосечене – между 435/425 и 375 г. пр. Хр., като е посочено, че тези монети са били отсичани по Атическият стандарт – с тегло ок. 17 г (Draganov 2017, 18 – 19). Вероятно в бъдеще хронологията на отсичане на тетрадрахмите на Аполония Понтика ще претърпи някои корекции.

СЪКРАЩЕНИЯ / ABBREVIATIONS:

LGPN = P. M. Fraser, E. Matthews, J.-S. Balzat, R. W. V. Catling, E. Chiricat, F. Marchand, T. Corsten (eds.). *A Lexicon of Greek Personal Names, Volumes I – V*. Oxford: Clarendon Press, 1987 – 2018.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА / REFERENCES:

- Герасимов 1965:** Т. Герасимов. Статуята на Аполон от Каламис в Аполония на Черно море. – Известия на Народния музей Бургас 2, 1965, 1 – 9. [Gerasimov 1965: T. Gerasimov. Statuyata na Apolon ot Kalamis v Apoloniya na Chernomore. – Izvestiya na Narodniya muzeu Burgas 2, 1965, 1 – 9].
- Герасимов 1975:** Т. Герасимов. Антични и средновековни монети в България. София, 1975. [Gerasimov 1975: T. Gerasimov. Antichni i srednovekovni moneti v Bulgariya. Sofiya, 1975].
- Гълъбов 1965:** И. Гълъбов. Каламис и Аполонийската пластика. София, 1965. [Galabov 1965: I. Galabov. Kalamis i apoloniyskata plastika. Sofiya, 1965].
- Гюзелев 2009:** М. Гюзелев. Западният Понт между Емине и Босфора през първото хилядолетие пр. Хр. Бургас, 2009. [Gyuzelev 2009: M. Gyuzelev. Zapadniyat Pont mezhdru Emine i Bosfora prez parvoto hilyadoletie pr. Chr. Burgas, 2009].
- Жекова 2003:** Ж. Жекова, Каталог на монетите от зала „Съкровищница“ в Регионален исторически музей Шумен. София, 2003 / Catalogue of the Coins in the Treasure Room of the Regional Historical Museum Shumen (bilingual). София / Sofia, 2003. [Zhekova 2003: Zh. Zhekova. Katalog na monetite ot zala „Sakrovishnitsa“ v Regionalen istoricheski muzeu Shumen / Catalogue of the Coins in the Treasure Room of the Regional Historical Museum Shumen (bilingual). Sofia, 2003].
- Йорданова 2020:** К. Йорданова. Типология и хронология на монетосеченето на Аполония Понтика (V – I в. пр. Хр.) / Typology and Chronology of Apollonia Pontica's Coinage (5th – 1st Centuries BC) (bilingual). – Известия на Националния исторически музей, том XXXII, 2020 / Proceedings of the National Museum of History, vol. XXXII, 2020, 196 – 239. [Yordanova 2020: K. Yordanova. Tipologiya i hronologiya na monetosecheneto na Apoloniya Pontica (V – I v. pr. Chr.) / Typology and Chronology of Apollonia Pontica's Coinage (5th – 1st Centuries BC) (bilingual). – Izvestiya na Natsionalniya istoricheski muzeu, tom XXXII, 2020 / Proceedings of the National Museum of History, vol. XXXII, 2020, 196 – 239].
- Карайотов 1976:** И. Карайотов. Бронзова монета с изображението на статуята на Аполон от Каламис. – Археология 4, 1976, 58 – 61. [Karayotov 1976: I. Karayotov. Bronzova moneta s izobrazhenieto na statuyata na Apolon ot Kalamis. – Arheologiya 4, 1976, 58 – 61].
- Паунов 2019:** Е. Паунов. Нова Аполонийска тетрадрахма от типа ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΙΑΤΡΟΥ / A new Apolloniate tetradrachm of the type ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΙΑΤΡΟΥ (in Bulgarian, English summary). – Реверс IV/1, 2019, 13 – 14. [Paunov 2019: E. Paunov. Nova Apoloniyska tetradrahma ot tipa ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΙΑΤΡΟΥ / A new Apolloniate tetradrachm of the type ΑΠΟΛΛΩΝΟΣ ΙΑΤΡΟΥ (in Bulgarian, English summary). – Revers IV/1, 2019, 13 – 14].
- Паунов 2024:** Е. Паунов. Απολλᾶς / Απολλᾶδος: ново магистратско име върху Аполонийските тетрадрахми / Απολλᾶς / Απολλᾶδος: A new magistrate name on Apollonia Pontica tetradrachms (in Bulgarian, English abstract). – Известия на Бургаския музей, том IX. В памет на проф. дин Иван Карайотов / Bulletin of the Burgas Museum, Volume IX, Memorial Volume for Prof. Ivan Karayotov. Бургас / Burgas, 2024, 23 – 26. [Paunov 2024: E. Paunov. Απολλᾶς / Απολλᾶδος: novo magistratsko ime varhu apoloniyskite tetradrahmi / Απολλᾶς / Απολλᾶδος: A new magistrate name on Apollonia Pontica tetradrachms (in Bulgarian, English abstract). – Izvestiya na Burgaskiya muzeu, tom IX. V pamet na prof. d.i.n. Ivan

- Karayotov / Bulletin of the Burgas Museum, Volume IX, Memorial Volume for Prof. Ivan Karayotov. Burgas, 2024, 23 – 26].
- Топалов 2007:** Ст. Топалов. Аполония Понтика. Приноси към проучване монетосеченето на града VI – I в. пр.н.е. (част първа и част втора). София, 2007 / Apollonia Pontica. Contribution to the study of the coin minting of the city 6th – 1st c. BC (part I & part II) (in Bulgarian, English summary). Sofia, 2007. [Topalov 2007: St. Topalov. Apoloniya Pontica. Prinosi kam prouchvane monetosecheneto na grada VI – I v. pr. Chr. (chast parva i chast vtora) / Apollonia Pontica. Contribution to the study of the coin minting of the city 6th – 1st c. BC (part I & part II) (in Bulgarian, English summary). Sofia, 2007].
- Топалов 2017:** Ст. Топалов 2017. Непубликуван малък номинал сребърна монета на Аполония Понтика „изправена котва – стилизиран слънчев символ във вдълбнат квадрат“. – Нумизматичен бюлетин на Софийското нумизматично дружество 1, 2017, 32 – 36. [Topalov 2017: St. Topalov. Nepublikuvan malak nominal srebarna moneta na Apoloniya Pontica “izpravena kotva – stiliziran slanchev simbol vav vdlabnat kvadrat”. – Numizmatichen byuletin na Sofiyskoto numizmatichno druzhestvo 1, 2017, 32 – 36].
- Христов, Велев 2023:** И. Христов, С. Велев. Проучване на антични рудници за добив на злато в околностите на Аполония Понтика / Exploration of ancient gold mines in the vicinity of Apollonia Pontica (bilingual). – Известия на Националния исторически музей, том XXXVI, 2023 / Proceedings of the National Museum of History, vol. XXXVI, 2023, 63 – 89. [Hristov, Velev 2023: I. Hristov, S. Velev. Prouchvane na antichni rudnitsi za dobiv na zlato v okolnostite na Apoloniya Pontica / Exploration of ancient gold mines in the vicinity of Apollonia Pontica (bilingual). – Izvestiya na Natsionalniya istoricheski muzey, tom XXXVI, 2023 / Proceedings of the National Museum of History, vol. XXXVI, 2023, 63 – 89].
- Черных 1978:** Е. Черных. Горное дело и металлургия в древнейшей Болгарии. София, 1978. [Chernyh 1978: E. Chernyh. Gornoe delo i metalurgiya v drevneyshey Bolgarii. Sofiya, 1978].
- Dana D., Dana M. 2021:** D. Dana, M. Dana. L'onomastique des magistrats monétaires d'Apollonia du Pont. – In: G. R. Tsatskheladze, A. Avram, J. Hargrave (eds.). The Greeks and Romans in the Black Sea and the Importance of the Pontic Region for the Graeco-Roman World (7th century BC – 5th century AD): 20 Years On (1997 – 2017). Proceedings of the Sixth International Congress on Black Sea Antiquities (Constanța, 18–22 September 2017). Dedicated to Prof. Sir John Boardman to Celebrate His Exceptional Achievement and his 90th Birthday. Oxford, 2021, 48 – 54.
- Draganov 2017:** D. Draganov. Sylloge nummorum Graecorum Bulgaria, Numismatic Museum Ruse Collection: Thrace & Moesia inferior, Volume 2: Apollonia Pontica. Sofia (Bobokov Bros. Foundation), 2017.
- Draganov, Paunov 2017:** D. Draganov, E. Paunov. A hoard of Apollonia Pontica tetradrachms. – Revue belge de numismatique et sigillographie (Bruxelles) 163, 2017, 413 – 423.
- Karayotov 1995:** I. Karayotov. Le monnayage d'Apollonia à la lumière des découvertes les plus récentes. – Thracia 11 (= Studia in honorem Alexandri Fol), 1995, 397 – 408.
- Krauss, Pernicka et alii 2020:** R. Krauss, E. Pernicka, R. Kunze, K. Dimitrov, P. Leshtakov (eds.). Prehistoric Mining and Metallurgy at the Southeast Bulgarian Black Sea Coast (= Ressourcen Kulturen, 12). Tübingen University Press, 2020.
- Mihailov 1970:** G. Mihailov. Inscriptiones Graecae in Bulgaria repertae. I^o. Sofia, 1970.
- Paunov 2017:** E. I. Paunov. The Tetradrachm Coinage of Apollonia Pontica: Iconography, Issues and Magistrates. – In: D. Boteva (ed.). Ex nummis lux. Studies in Ancient Numismatics in Honour of Dimitar Draganov. Sofia, 2017, 59 – 87.

NEW TETRADRACHMS OF APOLLONIA PONTICA WITH NAMES OF UNKNOWN MAGISTRATES

Metodi MANOV

SUMMARY

The silver coins of the largest denomination – the tetradrachms of the Hellenic *apoikia* on the western coast of the Black Sea – Apollonia Pontica, are among the most beautiful ancient coins. Since they became known to science, these coins have been a constant challenge to research. Although there are already many publications by various scholars, no definitive answers have yet been given regarding both the chronology of these coins and the exact number of names of magistrates who were responsible for this remarkable silver coinage. Until recently, two different publications presented, respectively, 37 certainly established coinage magistrates and one uncertain (Paunov 2017), and in the other publication – 38 coinage magistrates (Draganov 2017). Two different chronological frameworks were presented for these tetradrachms of Apollonia Pontica in two different publications. In one publication, these coins are dated to the period between 442/441 and 405/404 BC (Draganov, Paunov 2017), while in another publication from the same year a different chronological framework is presented – between 435/425 and 375 BC (Draganov 2017).

Apollonia Pontica was famous in antiquity for its bronze colossal statue of Apollo, about 13 metres high, which was made by the Athenian sculptor Kalamis and placed in front of the temple of Apollo in Apollonia as early as the 5th century BC. That is why on the obverse of their most representative silver coins of the largest denomination – the tetradrachms, as well as on the obverse of their other silver and bronze coins, the citizens of Apollonia Pontica began to depict the head of Apollo with a laurel wreath.

Here are presented two new tetradrachms with two different names of previously unknown coinage magistrates, which were not included in a detailed work on the tetradrachms of Apollonia Pontica from 2017 (see Paunov 2017). In fact, one of the tetradrachms appeared at auction back in 2014, and later the same tetradrachm appeared at another auction in 2016, i.e. both appearances of this tetradrachm at different auctions occurred before the aforementioned publication in 2017, but nevertheless, this tetradrachm was not noticed, which is why it is not included in the above-mentioned work.

First presented here is a tetradrachm that appeared at auction in 2020 because it has a completely unknown name of a coinage magistrate (**Fig. 1**). Only the weight is indicated for this coin – 16.63 g. On the reverse of this tetradrachm is written the name Marinos – MAPINΩΣ, which is more reminiscent of the onomastics of ancient Rome than of the onomastics of ancient Greece. In my opinion, the images on this tetradrachm – both the image of Apollo on the obverse and the images of an anchor and crayfish on the reverse, are of an earlier style. The shape of the coin flan could also support an earlier dating. The name Marinos has not been attested in ancient Greece so far and appears for the first time as the name of a coinage magistrate in Apollonia Pontica.

The other tetradrachm, which is presented here, bears the name of the coinage magistrate Hegesidemos – ΗΓΗΣΙΔΗΜΟΣ (**Fig. 2**), with the images from the

2016 auction. This coin has a diameter of 25 mm and a weight of 16.35 g. So far, two tetradrachms with such a name of a magistrate were known. One coin is kept in the Coin Cabinet of the German State Museums in Berlin and was included in the aforementioned 2017 publication (see Paunov 2017, 74, cat. No. 65; 86, Pl. 3, No. 34). Another coin with the name of the same magistrate and from the same dies as the Berlin coin is kept in the Shumen Regional History Museum in Bulgaria (Zhekova 2003, 15, no. 8; see Paunov 2017, 74, cat. No. 66 with lit.).

The tetradrachm from the Berlin Museum is presented for comparison here, which has a diameter of 22 mm and a weight of 16.26 g (**Fig. 3**). As can be seen when comparing the two tetradrachms with the name Hegesidemos, although written with almost the same orthography and size of the letters on the reverses of the two different tetradrachms, there are still, in my opinion, some major differences. On the obverse of the new tetradrachm presented here, which appeared at auction in 2014 and 2016, the image of Apollo looking to the right is of an earlier style (see Fig. 2), if compared to the image of Apollo on the long-known tetradrachm from Berlin, where Apollo's head looks to the left and is of a different style (see Fig. 3). This is why it has been established here that the new tetradrachm presented bears a completely new and previously unknown coinage magistrate of Apollonia Pontica – named Hegesidemos. He should be designated as Hegesidemos I, in distinction from the previously known other magistrate with the same name Hegesidemos – from the tetradrachm from the Coin Cabinet in the State Museums in Berlin (see Fig. 3) and from the one in the museum in Shumen, for whom, on the other hand, it should be assumed that he can now be designated as Hegesidemos II.

Other authors believe that the names provided by the coins of Apollonia Pontica could also be considered sources of the social history of this *polis* if we assume that the so-called “coinage magistrates” were most likely eponyms – high city magistrates or priests of Apollo, probably originating from the higher social classes, but on this topic the discussion will remain open (Dana, Dana 2021, 53).

With the two different tetradrachms of Apollonia Pontica presented, which bear two different names – Marinos and Hegesidemos I, the list of names of coinage magistrates of this great Hellenic commercial and cultural centre on the western coast of the Black Sea is enriched with two more new and unknown names of magistrates responsible for minting tetradrachms in Apollonia, which names have not been noted so far and have not been included in the studies of similar coins in recent years.